

Cuprins

Introducere	7
Culoarea cea dintâi	
De la origini până la sfârșitul Antichității	15
Culoarea preferată	
Secolele VI–XIV	62
O culoare contestată	
Secolele XIV–XVII	105
O culoare periculoasă?	
Secolele XVIII–XXI	152
Bibliografie	195
Mulțumiri	205

INTRODUCERE

Pentru științele umane, a vorbi despre „culoarea roșie“ este aproape un pleonasm. Roșul este culoarea arhetipală, prima pe care omul a stăpânit-o, a fabricat-o, a produs-o, a declinat-o în diferite nuanțe, mai întâi în pictură, mai târziu în vopsire. Acest lucru i-a conferit de-a lungul multor milenii primatul asupra tuturor celorlalte culori. Acest lucru explică și de ce în numeroase limbi același cuvânt poate să însemne în același timp „roșu“, „frumos“ și „colorat“.

Chiar dacă azi, în Occident, albastrul este de departe culoarea preferată, chiar dacă în viața noastră de zi cu zi locul roșului a devenit discret – cel puțin dacă îl comparăm cu cel pe care-l avea în Antichitatea greco-romană sau în Evul Mediu –, roșul rămâne culoarea cea mai puternică, mai remarcabilă și mai bogată din orizonturile poetice, onirice sau simbolice.

În capitolele care urmează, am încercat să îi refac lungă istorie în societățile europene, din Paleolitic până în zilele noastre. Nu a fost o sarcină ușoară, căci sunt foarte numeroase domeniile în care roșul intervine și problemele pe care

studiul său le ridică. Istoricul, la fel ca lingvistul, sociologul sau antropologul, are întotdeauna mai mult de spus despre roșu decât despre oricare altă culoare. Roșul este un ocean! Pentru a nu ne îneca în el, pentru ca această lucrare să păstreze dimensiuni rezonabile, pentru a putea fi comparată cu cele ce au precedat-o, a trebuit – cu regret – să las deoparte anumite dosare, să le scurtez pe altele, să trec mai repede peste o anumită perioadă, să eludez o anumită întrebare, să acord prioritate câtorva elemente comune (lexicului, îmbrăcăminții, artei, cunoștințelor, simbolurilor), permițându-ți să-ți găsești reperul într-un labirint cromatic deosebit de fertil.

Această carte este a patra dintr-o serie în desfășurare, începută cu *Albastru* (2000), urmată de *Negru* (2008), apoi de *Verde* (2013), toate publicate de același editor.¹ O a cincea ar trebui să urmeze, consacrată galbenului. Ca și în celelalte cărți deja publicate, planul acesteia este cronologic: o istorie a culorii roșu, nu o enciclopedie a roșului, cu atât mai puțin un studiu al acestuia numai în lumea contemporană.

Este într-adevăr vorba despre o carte de istorie, care studiază roșul pe termen lung și în toate aspectele sale, de la lexic la simboluri, trecând prin viața de zi cu zi, practicile sociale, cunoștințele științifice, aplicațiile tehnice, morale religioase și creații artistice. Mult prea des, poveștile culorii (cu sinceritate, puține la număr) se limitează la cele mai recente perioade sau doar la mizele picturale, ceea ce este foarte restrictiv. Istoria picturii este una, istoria culorilor este alta, cu mult mai vastă.

Ca și cele trei lucrări precedente, aceasta nu este monografică decât în aparență. O culoare nu vine niciodată singură; ea nu își are semnificația, nu „funcționează” pe deplin,

---

¹ Traducerea în limba română a acestei serii a apărut la Editura For You. (n.ed.)

din punct de vedere social, artistic sau simbolic, decât dacă este asociată sau opusă uneia ori mai multor alte culori. La fel, este imposibil să o considerăm izolat. A vorbi despre roșu înseamnă neapărat a vorbi și despre albastru, galben, verde și cu atât mai mult despre alb și negru.

Aceste patru prime lucrări – și cea care ar trebui să urmeze – constituie bazele unei clădiri a cărei construcție mă preocupă de aproape o jumătate de secol: istoria culorilor în societățile europene, din Antichitatea romană până în secolul al XVIII-lea. Chiar dacă, așa cum vom citi în paginile următoare, mă extind considerabil în amonte și în aval față de aceste două perioade, această porțiune cronologică – deja foarte largă – este cea în care se situează partea esențială a cercetării mele.

De altfel, limitez această cercetare la societățile europene, deoarece pentru mine problemele de culoare sunt în primul rând probleme de societate. Fiind istoric, nu sunt competent să vorbesc despre întreaga planetă și nici nu sunt încântat de compilarea la mâna a doua sau a treia a lucrărilor efectuate de alți cercetători asupra culturilor non-europene. Pentru a nu scrie prostii, a nu jefui sau recopia cărțile altora, mă limitez la ceea ce cunosc și la ceea ce a reprezentat subiectul seminarelor mele la *École Pratique des Hautes Études* și la *École Pratique des Hautes Études en Sciences Sociales* timp de peste 30 de ani.

Construirea unei istorii a culorilor, chiar limitându-se la Europa, nu este ușoară. E chiar o sarcină deosebit de grea, pe care istoricii, arheologii și istoricii de artă (inclusiv cei din pictură!) au refuzat să o valorifice până de curând. Dificultățile sunt multiple. Merită să le reamintim în introducerea acestei cărți, deoarece fac pe deplin parte din subiect și ajută la înțelegerea lacunelor din cunoștințele noastre. Aici mai